■ روزنامه فرهنگی، اجتماعی صبح ایران ■ صاحب امتیاز: سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران ■ مدیر مسئول: مهدی گیوه‌کی

دوشنبه ۳ بهمن ۱۴۰۱ | ۱ رجب ۱۴۴۴ | ۲۰ صفحه | سال بیست‌وسوم - شماره ۶۴۱۴ | Monday - Jan 23 , 2023

■ تهران، بلوار میرداماد، جنب مسجد الغدیر، شماره ۱۲۹ ■ تلفن: ۲۳۰۰۴۰۰۰-۰۲۱
■ دورنگار تحریریه: ۲۳۰۰۴۴۳۳ ■ سازمان توزیع: ۶۱۹۳۳۱۱۵ ■ کدپستی: ۱۹۱۱۶۱۸۴۱۳
■ امور مشترکین: ۶۱۹۳۳۱۱۵ ■ سازمان آگهی‌ها: ۴۹۱۰۵۰۰۰ ■ شماره پیامک: ۳۰۰۰۱۱۲۴۰
■ تلفن گویا: ۲۳۰۰۴۴۴۴ ■ چاپ: چاپخانه روزنامه جام جم
■ شاپا: ISSN1735-3637 ■ پایگاه اطلاع‌رسانی روزنامه: www.jamejamdaily.ir
■ پست الکترونیکی: info@jamejamdaily.ir

امروز در تاریخ

- زادروز مهران دوستی، گوینده و مجری رادیو / ۱۳۳۵
- آخرین مصاحبه امام خمینی(ره) با تلویزیون فرانسه / ۱۳۵۷
- تشکیل کمیته استقبال از حضرت امام خمینی(ره) / ۱۳۵۷
- زادروز بهمن فرمان‌آرا، کارگردان / ۱۳۲۰

واحه

ساعتی میزان اینی، ساعتی میزان آن
یک نفس میزان خود شو، تا شوی موزون خویش
مولوی

اوقات شرعی

اذان ظهر: ۱۲:۱۶	غروب آفتاب: ۱۷:۲۲
اذان مغرب: ۱۷:۴۱	نیمه‌شب شرعی: ۲۳:۳۲
اذان صبح (فردا): ۵:۴۳	طلوع خورشید (فردا): ۷:۱۰

پیشخوان

مگر چشم تو دریاست

«مگر چشم تو دریاست» نوشته جواد کلاته عربی است که انتشارات شهید کاظمی آن را منتشر کرده است، کتاب روایت مادر شهیدان؛ محمد، عبدالحمید، رضا و نصرا... جنیدی از زندگی و شهادت فرزندان دلبندش است. مادر شهیدان است که در این کتاب زندگی خودش و فرزندانش را روایت می‌کند. در بخشی از کتاب آمده است: «بعدازظهر تاسوعا بود که حمید من را به اصرار فرستاد توی یکی از اتاق‌هایی که دور از اتاق حاج‌آقا بود، استراحت کنم. طبق معمول، خودش هم بالای سر حاج‌آقا بود. مریم هم کنارش بود. یادم نیست، فکر می‌کنم معصومه هم بود. بچه‌ها خودشان همه چیز پرستاری را یاد گرفته بودند. فشار را می‌گرفتند و دماسنج می‌گذاشتند و از این جور کارها. چون سه بار در طول روز باید علائم حیاتی‌اش را برمی‌داشتیم و می‌نوشتیم. ساعت چهار بعدازظهر بود. من دراز کشیدم اما نتوانستم بخوابم. بی‌خودی دلم مثل سیر و سرکه می‌جوشید. بلند شدم نشستم و نمی‌دانم معصومه بود یا سوسن که برایم میوه آورد. به میوه هم دست نزدم. کلافه بودم اما خودم هم نمی‌دانستم چه‌ام هست. حالا نگو حاج‌آقا حالش بد شده است. وقتی دیده بودند رنگ صورتش دارد برمی‌گردد، مریم فشارسنج را برداشته بود و نشسته بود بالاسر حاج‌آقا. اما این فشار هی داشته می‌افتاده؛ هشت، پنج، سه و آخرش صفر. مریم فشارسنج را کنار می‌اندازد و نبض حاج‌آقا را می‌گیرد اما می‌بیند اصلا نبض ندارد. من هم نشسته‌ام توی اتاق کناری و از همه جا بی‌خبر یک‌دفعه صدای حاج‌حمید بلند شد که: «ای خدا... بی‌بابا شدم... بی‌چاره شدم... من دیگه هیچ‌کسی رو ندارم...» نمی‌دانم چطوری خودم را به تخت حاج‌آقا رساندم.»

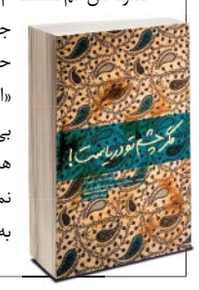

مرگ و آوارگی؛ سوغات آمریکا

میل آمریکایی‌ها به جنگ‌افروزی، میلیون‌ها نفر را آواره کرده است

آمریکا در تاریخ ۲۵۰ساله خود فقط ۱۶سال در جنگ نبوده است. این گزاره به تنهایی گویای بلایی است که این کشور بر سر دیگر ملل آورده، گویای میل این کشور به جنگ‌افروزی اما این گزاره توجیهات فراوانی دارد، از آوارگی مردمان جهان در سمت دیگر جهان تا پرپول شدن آمریکایی‌ها با تجارت سلاح‌هایی که خودشان بانی به راه افتادن آن بوده‌اند. جنگ جز ویرانی و محنت برای مردمان این دهکده جهانی چیزی به همراه نداشته اما برای عموسام همواره سود سرشاری داشته است. داده‌های بسیاری وجود دارد مبنی بر این‌که فقط پس از ۱۱سپتامبر، جنگ‌افروزی‌های آمریکا باعث آوارگی جمعیتی نزدیک به ۳۷ میلیون نفر در جهان شده آماری تلخ و گزنده که در تاریخ با پیوستی شرمسارانه به نام آمریکا نوشته خواهد شد.

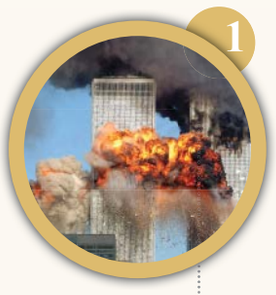

۱ ۳۷ میلیون آواره برای آمریکا

جنگ‌های آمریکا پس از ۱۱سپتامبر۲۰۱۱، دست کم ۳۷ میلیون نفر را در هشت کشور افغانستان، عراق، پاکستان، یمن، سومالی، فیلیپین، لیبی و سوریه به اجبار آواره کرده است. در این میان آمریکا به عنوان بزرگ‌ترین فروشنده و عربستان به‌عنوان بزرگ‌ترین خریدار سلاح، عامل اصلی بحران‌سازی در منطقه هستند.

۲ فاجعه انسانی در یمن

طبق پیش‌بینی‌های سازمان ملل، جنگ یمن تا پایان سال ۲۰۲۱ به‌طور مستقیم و غیرمستقیم از طریق گرسنگی و بیماری جان ۳۷۷ هزار نفر را گرفته است و ۷۰ درصد این مرگ‌ها کودکان هستند. آمریکا قدرت نظامی خود را پشت سر ائتلاف به رهبری عربستان سعودی قرار داده و از سال ۲۰۱۵ جنگی بدون مجوز کنگره علیه یمن به راه انداخته است. این جنگ زیرساخت‌های یمن و بیش از نیمی از تاسیسات بهداشتی این کشور را ویران کرده است.

۳ سوغات آمریکایی آواره‌های سومالی

از زمانی که نیروهای آمریکایی بار دیگر سال ۲۰۲۲ وارد جنگ با این کشور شدند، ۴۶ درصد جمعیت این کشور آواره شده‌اند. در این میان صدها هزار نفر از مردم این کشور آفریقایی در ۱۸سال گذشته به کشورهای همسایه پناه برده‌اند.

چهارم: فرصت‌سازی برای تاجران مرگ

آمریکا در عین حال بزرگ‌ترین صادرکننده سلاح در جهان است. سهم صادرات سلاح از آمریکا در جهان بین سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ بیش از ۳۲ درصد بوده که در بین سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ به بیش از ۳۷ درصد افزایش یافته است.

۴ فروش ۶۰ میلیاردی مرگ

بزرگ‌ترین شرکت‌های اسلحه‌سازی جهان در آمریکا قرار دارند و به‌عبارت دقیق‌تر آمریکایی هستند. بر اساس گزارش سیپری که تارنمای آماری «استاتیستا» انتشار داده است، شرکت لاکهید مارتین در جایگاه نخست قرار دارد که از ادغام دو شرکت لاکهید و مارتین ایجاد شده است. این کمپانی سال ۲۰۲۱ حدود ۶۰ میلیارد دلار سلاح فروخته بود.

حکمت

امام علی(ع):
عمل اندک که بر آن مداومت ورزی از عمل بسیار که از آن خسته شوی، امیدوارکننده‌تر است.
نهج‌البلاغه

نکته روز

هوش شگفت حیوانی

هوش چگونه در قلمرو حیوانات اندازه‌گیری می‌شود

آیسا اسدی
روزنامه‌نگار

انسان‌ها با داشتن مغز بزرگ، ساخت و توسعه انواع فناوری و تسلط بر زبان دوست دارند خود را باهوش‌ترین گونه توصیف کنند. از این گذشته، ما می‌توانیم به فضا برسیم، عمرمان را طولانی کنیم و دنیای اطراف خود را درک کنیم اما با گذشت زمان، درک ما از هوش کمی پیچیده‌تر شده است. فراتر از انواع مختلف هوش در میان انسان‌ها و خارج از مفاهیم محدود و انسان‌محور که تصور ما از هوش را تا به‌حال شکل داده است، دانشمندان شروع به درک ظرفیت هوش در گونه‌های دیگر کرده‌اند. آنها دریافتند همان‌طور که درک هوش انسانی تکامل می‌یابد، درک هوش حیوانات نیز تکامل می‌یابد.

هوش چیست؟: در طول سده‌ها داشتن توانایی منطقی ـ ریاضی به‌عنوان هوش درنظر گرفته می‌شد؛ توانایی‌ای که به‌عنوان مثال آلبرت اینشتین فیزیکدان نظری از آن برخوردار بود. اما اکنون می‌دانیم که انواع دیگری از هوش نیز وجود دارد: عاطفی، جسمی ـ حرکتی، بصری ـ فضایی، موسیقایی، اجتماعی و انواع دیگری که مختص مجموعه مهارت‌های مختلف انسانی است. هر یک از این انواع هوش، فرد را قادر می‌سازد تا مشکلات مربوط به موقعیت خود را حل کند.

روزالیند آردن، از دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی لندن، مدتی است که هوش را در انسان‌ها و سگ‌ها مطالعه می‌کند. او به‌ویژه به این موضوع علاقه‌مند است که آیا افزایش توانایی‌های شناختی می‌تواند نتایج سلامت بهتر و بیشتر را در یک گونه پیش‌بینی کند یا خیر. به گفته آردن، در حالی‌که منطق و ریاضیات به ما کمک کرده‌اند تا برخی از مسائل علمی انتزاعی را حل کنیم اما برای عملکرد روزمره و شکوفایی انسان‌ها در جهان نیز بسیار مهم و حیاتی هستند. بدون منطق، ما در مورد علل و پیامدها سرگردان خواهیم بود. بدون ریاضیات، ما قادر به تشخیص بیشتر از کمتر نخواهیم بود. علاوه بر انسان‌ها، بسیاری از حیوانات از جمله ماهی‌ها نیز نسخه‌ای از اعداد یا توانایی تمایز بین کمیت‌ها را تکامل داده‌اند.

هوش جمعی: محققان تعاریف گسترده‌تری از هوش را اتخاذ می‌کنند، به‌عنوان مثال توانایی یادگیری و به‌کارگیری دانش برای حل مسائلی که به‌عنوان مثال با ادامه حیات یک سیستم مرتبط است یا توانایی دستیابی به اهداف به روش‌های مختلف. در نتیجه ما می‌توانیم هوش را به‌طور گسترده به گروهی از افراد نسبت دهیم، نه به یک فرد به تنهایی. اصطلاح هوش جمعی توسط برخی از محققان برای توصیف رفتارهایی ابداع شده که به گروه‌ها اجازه می‌دهد بر چالش‌های خاصی غلبه کنند.

هوش جمعی با هوش انسانی متفاوت است. در حالی‌که ممکن است ما یک مورچه را به‌عنوان باهوش شناختی توصیف نکنیم، کلونی مورچه‌ها می‌تواند به‌طور پویا به تغییرات محیط خود واکنش نشان دهد و بقای گروه را در آینده تضمین کند. آردن می‌گوید: «افراد درون یک گونه، توانایی حل مشکلاتی را که در یک مقیاس زمانی مربوط به تکامل تکرار می‌شوند، تکامل می‌دهند. آنها با هم کار می‌کنند تا راه‌حلی هوشمندانه برای بقا بیابند.»

نگاهی دقیق‌تر به مغز: دانشمندانی مانند جولیا اسلیوا از مؤسسه مغز پاریس به مطالعه مغز در سطح گروهی برای درک بهتر هوش اجتماعی در حیوانات پرداخته‌اند. در گونه‌های اجتماعی، رفتارهای اجتماعی می‌تواند از طریق تعاملات کلامی یا غیرکلامی، تقلید، به خاطر سپردن یا سایر فرآیندهای سیگنالی ایجاد شود. با کمک فناوری‌های تصویربرداری مغز، دانشمندان علوم اعصاب کشف کرده‌اند که وقتی افراد در انجام یک کار همکاری می‌کنند، مغز انسان‌ها با یکدیگر هماهنگ می‌شود. این پدیده همگام‌سازی عصبی، در پستانداران دیگر مانند خفاش‌ها نیز مشاهده شده که ممکن است مکانیسم مرکزی برای هوش اجتماعی (حداقل در پستانداران) باشد. با این حال، این سؤال که آیا هم‌زمانی عصبی در رفتار هوشمند اجتماعی در حیواناتی مانند زنبورها و دیگر حشرات دخالت دارد یا نه هنوز بی‌پاسخ است.

پرسه

«اردوغان» کوتاه می‌آید؟

ماجرا ی اردوغان و سوریه هر روز با اخبار و اتفاقاتی همراه است. هر روز خبری مبنی بر دیدار سران دو کشور به گوش می‌رسد و هربار با تکذیب و تاییدهای بسیار نشان می‌دهد این موضوع مورد بحث‌های بسیار است. همین روز گذشته پایگاه خبری «المانیتور» در گزارشی، راه نزدیکی روابط ترکیه به سوریه را پر دست‌انداز دانست و نوشت: مواضع ترکیه در قبال تحولات سوریه نقض‌کننده خواسته‌های اصلی سوریه است، به اعتمادسازی زیان می‌رساند و ممکن است فقط مصرف انتخاباتی برای رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهور این کشور داشته باشد. اما سوال این است که بالاخره اردوغان در این میانه کوتاه می‌آید؟

کیوآرکد را اسکن کنید

حرمت‌شکنی جواب دارد!

وزیر خارجه سوئد در واکنش به انتقادهای گسترده از این کشور به‌دلیل اجازه هتک حرمت کتاب مقدس مسلمانان گفت که سوئد از آزادی بیان گسترده برخوردار است اما این به آن معنا نیست که از نظرات بیان شده حمایت می‌کنیم! این موضوع اما مورد انتقاد بسیاری از کشورها از جمله ترکیه قرار گرفته است. وزیر خارجه ترکیه اعلام کرد که احضار سفیر سوئد در آنکارا در اعتراض به آتش زدن قرآن کریم در مقابل ساختمان سفارت ترکیه در استکهلم صورت گرفته است. چاوش اوغلو گفته است «دشمنی با اسلام و مسلمین در حیطه آزادی‌های فردی نیست و به دولت‌های غربی اجازه آتش‌زدن کتب مقدس ادیان دیگر را نمی‌دهیم.»

کیوآرکد را اسکن کنید

نگاه

هوا، خاطره شد

از آلودگی هوا اگر تا یک دهه پیش با پیشوند پدیده یاد می‌شد حالا از فرط تکرار یک اتفاق معمولی است. روزهای پاک آرام آرام در تقویم سالانه آب می‌روند و رنگ آبی آسمان برای شهروندانش به یک خاطره دور تبدیل شده است. قاب تلخ مجید آزاد، عکاس روزنامه جام‌جم مربوط به همین دیروز تهران است؛ جایی که آلاینده‌های هوا آسمان شهر را تیره کرده‌اند و سکونی در تصویر دیده می‌شود که انگار در شهر گرد مرده پاشیده‌اند.

چهارراه

وقتی یک «توت» نجات‌مان می‌دهد

نگاهی به فهرست برخی از بهترین فیلم‌ها درباره مرگ

همه ما می‌میریم! این یک حقیقت قطعی است؛ حقیقتی که خیلی زود از کودکی به آن پی می‌بریم و همیشه و همه‌جا این آگاهی را با خود حمل می‌کنیم. با این‌که نسبت به آن محتاطیم اما وقوعش هم از اختیارمان خارج است. این آگاهی می‌تواند زندگی را به کام یکی تلخ کند یا موجب کشف زیبایی در آن شود اما گاهی همین حق طبیعی وقتی به ناحق تحمیل می‌شود، برای آدمی رنج‌آورترین نوع مرگ است. سینما تا به امروز مفهوم مرگ را از زوایای مختلف واکاوی کرده است. از آنجا که خود اتفاق مفهوم وجودی دارد، نمی‌توان از وجهی جز وجه فلسفی به آن نگریست. سینما این قابلیت را دارد که در ژانرهای مختلف به این مفهوم عمیق فلسفی بپردازد. عده‌ای مواجهه انسان با مرگ و مفهوم مرگ را زیر ذره‌بین گذاشته‌اند و عده‌ای زوال جسم را در فرآیند زندگی به تصویر کشیده‌اند. عده‌ای به جدال آن رفته‌اند و عده‌ای آرامش را در آن یافتند. اغراق نیست بگوییم بی‌شباهت‌ترین فیلم‌ها، در رابطه با مفهوم مرگ بوده‌اند چراکه هر کارگردانی دیدگاه خود را نسبت به این مفهوم مهم بشری در سینما دنبال کرده است. همه برخلاف صورت تلخ و اندوهناک مرگ برخی از فیلم‌ها حتی با آن شوخی کرده‌اند، یا هستند در فهرست فیلم‌های مهم در رابطه با مرگ که نگاهی، فلسفی به این موضوع داشته‌اند. مهم‌تر این‌که آثارشان را با کاشت یک سؤال به اتمام برده‌اند و این‌گونه فیلم پس از پایان در ذهن هر مخاطبی ادامه دارد.

مالیخولیا

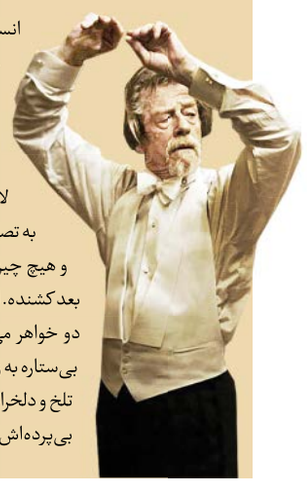

انسان به خاطر آگاهی از مرگ خودش، نفرین شده است اما موهبت چگونه زندگی کردن و تطبیق خود با این حقیقت تلخ یا حتی به‌صلح‌رسیدن با آن را هم دارد. در «مالیخولیا» نویسنده و کارگردان لارس فون‌تریه و کریستن دانست بازیگر، زنی را به تصویر می‌کشند که این مهارت از او رخت بسته و هیچ چیز باقی نگذاشته است جز افسردگی متغیر و بعد کشنده. این فیلم هنری درام آخرالزمانی حول زندگی دو خواهر می‌چرخد که یکی پیش از برخورد سیاره‌ای بی‌ستاره به زمین ازدواج می‌کند. مخاطبی که با حقیقت تلخ و دلخراش مرگ مواجه شده، با این فیلم و برداشت بی‌پرده‌اش از مرگ، ارتباط عاطفی برقرار می‌کند.

مهر هفتم

تقریبا تمام کارنامه اینگمار برگمان می‌تواند در این فهرست جا بگیرد و با این‌که به‌طور ویژه، فیلم‌هایی مثل «اشک‌ها و نجواها»، «توت فرنگی‌های وحشی» و «نور زمستانی» نگاهی بسیار موشکافانه به مقوله مرگ و میرایی انسان دارند. «مهر هفتم» اما هوشمندانه، با نگاهی شاعرانه به مرگ، رنج وجودی انسان را که تنها به خاطر موهبت انسانیت به او اعطا شده می‌کاود. بی‌دلیل نیست که این فیلم فانتزی تاریخی شناخته‌شده‌ترین فیلم برگمان است. فیلم در دوران اندوه و نومیدی ناشی از طاعون سیاه یا مرگ سیاه (همه‌گیری طاعون، نخستین همه‌گیری بزرگ در اروپا و دومین آن در جهان، ویرانگرترین بیماری همه‌گیر تاریخ بود که در دوره اوج خود میان سال‌های ۱۳۴۷ تا ۱۳۵۳ میلادی اروپا را درنوردید) قصه یک شوالیه قرون وسطایی را روایت می‌کند که با فرشته مرگ که آمده تا جان او را بگیرد، شطرنج بازی می‌کند.

داستان سر راست

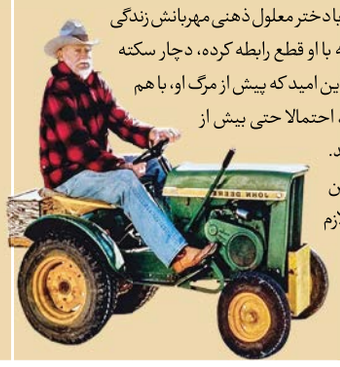

«داستان سر راست» باز هم فیلمی دیگر در ستایش زندگی و جدال با مرگ. درام لطیف جاده‌ای دیوید لینچ براساس داستان واقعی سفر سال ۱۹۹۴ شخصی به نام الوین استریت، سوار بر ماشین چمن‌زنی از ایالت آیوا تا ویسکانسین ساخته شده است. الوین، کهنه‌سرباز پا به سن گذاشته جنگ جهانی دوم است که با دختر معلول ذهنی مهربانش زندگی می‌کند. وقتی پیرمرد می‌شنود برادرش که با او قطع رابطه کرده، دچار سکته شده تصمیم می‌گیرد به دیدارش برود، به این امید که پیش از مرگ او، با هم آشتی کنند. صمیمیت در این فیلم لینچ، احتمالا حتی بیش از کارهای دیگرش، به‌سختی به دست می‌آید. فیلم به ما بگوید که صمیمیت ناب در این است بگذاری کسی در صلح از دنیا برود. لازم نیست کار خاصی انجام شود. حتی نیاز به حرف‌زدن هم نیست. فقط کافی است در کنارش باشی.

طعم گیلاس

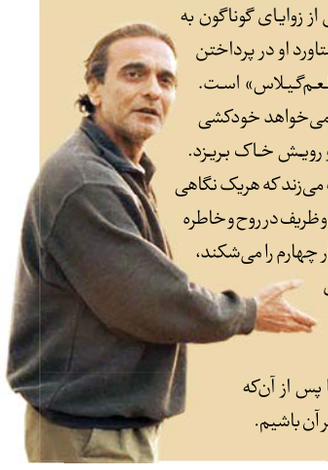

باز هم فیلمی از کارگردانی که سینمایش از زوایای گوناگون به مرگ می‌نگرد. مهم‌ترین و بزرگ‌ترین دستاورد او در پرداختن به مفهوم مرگ فیلم تحسین‌شده «طعم گیلاس» است. فیلم داستان مردی را روایت می‌کند که می‌خواهد خودکشی کند اما به یک نفر نیاز دارد که بیاید و رویش خاک بریزد. او در این مسیر با اشخاص مختلفی حرف می‌زند که هریک نگاهی به زندگی و مرگ دارند. فیلم تأملی شاعرانه و ظریف در روح و خاطره زندگی‌های ماست. آیا پایان فیلم که دیوار چهارم را می‌شکند، بر مرگ دلالت دارد یا تولد دوباره یا چیزی به‌کل متفاوت؟ کیارستمی هنرمندی باهوش‌تر از اینهاست که به ما پاسخ آسان را بدهد؛ ترجیح می‌دهد سال‌ها پس از آن‌که خودش این زمین را ترک کرد، ما هنوز درگیر آن باشیم.